

Zlati vitez in Črni škrat iščeta srečo

France Vurnik se je
pogovarjal z Janezom
Menartom

VURNIK: Malo računam na tvojo samovšečnost, spoštovani in dragi Janez Menart, pesnik in akademik, brez katere bi bilo pravzaprav težko živeti, še teže snovati in ustvarjati poezijo. In to ne kakršno koli poezijo (modernistično na primer), marveč pravo poezijo, klasično poezijo, poezijo z njeno matematiko in gramatiko, se pravi poezijo, ki je bila in bo. Kaj praviš na ta izziv, ki ti je bil že mnogokrat serviran v obliki različnih vprašanj?

MENART: Če prav razumem tvoje nekoliko hudomušno in dvomljivo poantirano vprašanje, naj bi »izziv« pomenil tvoje vabilo na pismeni pogovor za objavo v reviji Sodobnost. Na to lahko rečem samo tole: tukaj sem, tvoj sem. In ker se na splošno že precej amerikaniziramo, naj še vnaprej prostovoljno dodam, da polagam roko na ikono biblije na ekranu in obljubljam: resnico in nič drugega kot resnico. Tudi če bo za koga neprijetna, ali za moj sloves v današnjem času neugodna.

VURNIK: K temu izhodišču se bova še vračala, saj pomeni jedro in bistvo doživljajskega sveta. Sicer pa sem si zamislil to najino skupno razmišljanje o tebi in tvojem življenju in delu skozi povsem določeno optiko. Svoj namen, da boš napisal (oziroma, da pišeš) spomine, nisi zaupal le krogu prijateljev (na primer članom Knjižne zadruge), marveč tudi v taki družbi, da je zadeva

prišla v javnost. Ker si človek reda in urejenosti (primerneje bi bilo reči – notranje harmonije), si zanesljivo zasnoval načrt, metodo, pristop. Bi nemara kaj od tega povedal?

MENART: Spominov seveda še ne pišem. Le v neki družbi sem se zaradi premajhne pazljivosti malo pošalil v zvezi z Zlobčevim avtobiografskim romanom, češ da bi zdaj tudi jaz lahko napisal kaj podobnega (pa ni šlo na račun romana, temveč je bilo v zvezi z neko anekdoto, ki je ne kaže navažati, ker nama bi to vzelo preveč prostora). A nekdo je potem mojo šalo pograbil in »novica« se je hitro razširila. Z običajno novinarsko točnostjo. Tako kot pred kratkim, ko sem v nekem telefonskem intervjuju povedal, da sem v bolnišnici dobil pet obvodov (by-passov), potem pa sem lahko prebral, da sem dobil pet spodbujevalnikov, kar me v očeh, najmanj vsaj zdravnikov, prikazuje kot popolnega kretena. No, vendar pa drži, da delam red med svojimi papirji in zbiram gradivo, da bi potem morda res napisal kaj biografskega. Saj bi bilo zanimivo, tako zame kot za bralce. Ampak o tem zaenkrat ne bi kaj dosti govoril, ker se še iz mladosti spominjam tiste zgodbe, kako je neka kmetica nesla na trg jajčka in med potjo delala načrte, kako bo postala nazadnje velika bogatašinja, potem pa se je spotaknila in je bilo vsega konec. In podobni kamni spotike so v mojih letih na življenjski poti posejani zelo na gosto. Bolezen, nemoč, apatija, smrt. Zato se ne bi moralno zavezoval pred prihodnostjo. Res pa bi rad še kaj napisal, in upam, da tudi bom; če pa ne bom, pa tudi nič hudega.

VURNIK: Pa se napotiva na(j)prej v preteklost, ki ima nedvomno veliko refleksov v tvoji poeziji zgodnjih petdesetih let in v pesnitvi *Bela pravljica*. V rokopisnem pripisu knjižne objave leta 1963 navajaš, da je to »prva izmed pravljič, ki sem jih začel pisati leta 1952 (drugi dve sta *Črni škrat* in *Stoletna ura*)«. Si ju napisal?

MENART: Ne, nisem. Ali, v drugem primeru, še nisem. *Črnega škrate*, to pravljico o Veri v življenje, sem začel pisati leta 1951 in (kot vidim iz prepelelega napol razpadlega šolskega zvezka, ki sem ga po tvojem vprašanju privlekel na dan) bolj ali manj dokončno napisal kakih 590 začetnih verzov, do osmega ali devetega speva. Točno ne morem reči, koliko, ker besedila vseh teh 45 let sploh še nisem pretipkal, v zvezku pa je vse poččkano in prečrtano. Ne vem točno, zakaj sem pesnitev nehal pisati, kdo bi vedel ... Nejasno se spominjam nečesa takega, kot da se mi je osnovna zamisel med pisanjem sčasoma zazdela preveč podobna don Kihotu in Sanču Pansi. Pa nekako izgubil sem se zaradi koreninasto razraščanih možnosti, ki mi jih je nudila zamisel o Zlatem vitezu in Črnem škratu, ki gresta iskat Srečo, a po vsem iskanju (v smereh pehanja za uspehom, iskanja vere, uživanja, družinskega zadovoljstva, osrečujočega dela, umetnosti in po premagani muki

misli o samouničenju) slednjič priromata samo do spoznanja, da je Srečo vredno zmerom znova iskati, čeprav je ne bosta nikdar našla.

Ko sem včeraj to spet bral, se mi je zazdelo, da bi zdaj, po toliko letih pisanja, stvar znal (najprej za polovico skrajšati in zatem tudi) zadovoljivo dokončati, a dnevi se mi že odštevajo, kot tisočletju, ki ga bomo vtem, ko bo tole pisanje natisnjeno, že prestopili. (Če ga bom? Kdo to ve? Včeraj je umrl moj dobri prijatelj Peter Levec; naj počiva v miru; bil je skrajno pošten človek in dober, čuteč, a premalo upoštevan pesnik.) Dnevi se torej tudi meni odštevajo, a toliko drugih stvari bi še rad postoril in tempore abeundi, da bosta Zlati vitez in Črni škrt morala še naprej iskati Srečo kar sama, brez mene, *per omnia saecula saeculorum*.

A nekaj pasajž te upehane pesnitve o Veri v življenje se mi vseeno zdi lepih. Zato ti skupaj s tem pisanjem pošiljam njen začetni odlomek, pa ga, prosim, če bo šlo, objavi kar tule ali pa na koncu tega pisnega intervjuja. Če pa ne bo prostora, pa na koncu vsega pripiši: P. S. Ni šlo.

VURNIK: Dragi Janez, je šlo:

ČRNI ŠKRAT

Uvod

Odšel je vitez križemsvet
in z njim odšel je škrt.
Odšel ... Že mnogo, mnogo let
prešlo je od takrat.
In z leti so prešli ljudje.
Nihče več pravljice ne ve,
le tu in tam skrivaj pove
v uho jo Črni škrt.

Kadar oblački v dnu neba
hitijo čez gor^{3/4},
kadar čez blede sij vod*
samotna luna gr^{3/4},
kadar v večer drhti napev
bledičnih, tožnih brez,
kadar večerne zarje sev
zlato se vrh dreves,
ko sredi črnih, vlažnih vej
poslednji list rdi,
ko dež, otožni čarodej,
spomine oživi,

ko kaplje, ki križ-kraž polze
po šipah, se ti solze zde,
ko v svetu si kot samotar,
ko si v mladosti svoji star –
takrat jo Škrat pove.

Iz kota v sobi se vzbudi,
vzbudi se iz temè
in brez telesca zaživi
in žalostno začne:
»Te pravljice nihče ne ve,
vendar vedo jo vsi ljudje,
vsak, ki ima srce.«

Ko so ti tuji vsi ljudje,
ko si v mladosti svoji star ...
Nekomu večkrat jo pove,
a drugemu nikdâr.

Iz kota v sobi se vzbudi,
vzbudi se iz temè
in brez telesca zaživi
in pravljico začne:

Odšel je Vitez križemsvet,
po šlemu in po duši zlat,
odšel je v daljni, širni svet,
šel Srečo je iskat ...

Stoletno uro pa bom, upam, še napisal, saj je zamišljena krajše. To naj bi bila pravljica o Upanju. Pisati sem jo začel jeseni 1980. A napisal sem doslej samo začetek, 32 verzov. (Dobrih.) A naj spet omenim tisto zgodbo o jajčkih in utihnem. *Bela pravljica*, ki sem jo že objavil, pa je pravljica o tretji krščanski čednosti. Vera, Upanje, Ljubezem.

VURNIK: Vendar nisem hotel usmerjati tvojega spominjanja v to, literarno smer, marveč v biografsko, objektivno in doživljajsko. Kakšno je bilo tvoje otroštvo, kakšna mladost? Kje in kako si ju preživel?

MENART: To bi bila predolga zgodba, če naj bi kaj povedala. In biografije so ljudem v glavnem dolgočasne, če ne gre za kakšnega Chopina ali Napoleona. Pa tudi vživeti se vanje in jih prav razumeti, je težko. Kdor bi rad (bolj začutil kot) zvedel kaj bistvenega o meni, naj prebere mojo *Belo pravljico*.

V njej so na pristopen način nanizani vsi moji bistveni faktografski podatki, v njej je neizumetničeno prikazana duša moje rane mladosti.

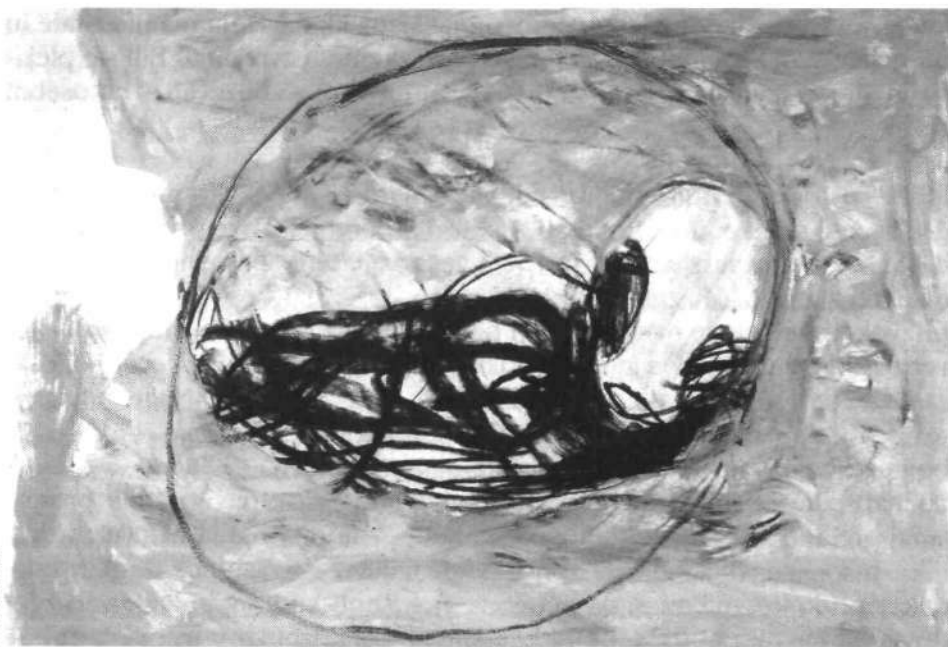
VURNIK: V spominih se boš zanesljivo veliko ukvarjal z začetki svojega pisanja, s spodbudami, z ovirami, s spoznavanjem samega sebe in odločanjem za slogovno označeno literaturo. So bile razmere ugodne?

MENART: Za moj pesniški razvoj je bilo zelo ugodno, da je potekel v obdobju vojne in v prvih povojnih letih. To je bil čas, ko so se odrasli ukvarjali s ključnimi življenjskimi vprašanji, med katerimi pa, razumljivo, umetnosti ni bilo. Tako, na srečo, tudi ni bilo okrog mene nikogar, ki bi me skušal pridobiti in uvesti v kako literarno delovanje po svojem okusu. Zato sem bil prisiljen, da sem si z necenzuriranim branjem in neusmerjenim pisanjem ustvaril svoj lastni literarni in umetnostni okus. Ko pa je bilo konec vojne in so se zatem kaj hitro pojavili razni dobronamerni dajalci nasvetov, napotil in navodil, je bilo že prepozno. Njihov pritisk je le še bolj utrdil moj že pridobljeni pogled na umetnost in iz prirojene mladostne trmoglavosti rodil prav nasprotno od tistega, kar so mi vsiljevali.

VURNIK: Leta 1953, ko so izšle *Pesmi štirih*, ki so postale že kar preveč razglašen spomenik vračanja poezije k sami sebi, se pravi k liričnosti, pri čemer seveda nimam namena česar koli odvzeti temu pomenu, hočem le reči, da ta skupni nastop Koviča, Zlobca, Menarta in Pavčka slavite – od prvega desetletja po izidu vsako desetletje, v zadnjem času pa še pogosteje, kar je seveda tudi dopadljivo, pomembnejše pa je, da s tem manifestirate in potrjujete svojo izjemno posvečenost pesniškemu ustvarjanju. Bili ste plejada in šli ste vsak svojo pot, se oddaljevali in znova zblíževali – na osebni ravni?

MENART: Oprosti mi pripombo, ampak vprašanje je nekako preveč pahljačasto. Zato naj ti odgovorim po posameznih perutničkah te pahljače, ki si jo navidezno tako naključno razprl. »Preveč razglašeni spomenik«. S »preveč« imaš lahko prav. »Razglašeni« pa je vsaj v tej zvezi beseda z negativnim prizvokom, ne glede na to, da njen pomen takoj zatem formalno omiliš. Ne vem, od kod in zakaj ta prikrito odklonilni odnos, ki ga je precej pogosto zaslediti tudi v širši, zlasti mlajši pesniški in kritiški javnosti. Najmanj, kar je res, je to, da v tistih razmerah pri nas ni bilo nobene pesniške zbirke, ki bi bolj ustrezala družbenemu in estetskemu razpoloženju politično in duhovno naprednejše javnosti. Zbirka je nedvomno zelo vplivno širila prostor tedaj pretirano utesnjene duhovne svobode. Zato je postala nekakšen mejnik; in to – navkljub včasih prav nerazumljivo sovražnemu zanikovanju nekaterih književnikov in na neugodje nekaterih kritikov in literarnih zgodovinarjev – tudi obstala. Če bi bila katera druga zbirka v tistem času bolj

ustrezna znanilka do neke mere novega kulturnega in duhovnega prostora, bi javnost z enako ali še večjo naklonjenostjo sprejela pač tisto zbirko. Pa je ni bilo. In če bi sedanja literarna in duhovna zgodovina mogla najti iz tistega zgodnjega povojnega obdobja kako drugo poezijo, ki bi bila bolj evidenten poetski *signum temporis*, bi jo prav gotovo ustoličila kot svojevrsten mejni kamen namesto *Pesmi štirih*. Pa je ne najde. Tako jaz kot moji pesniški prijatelji iz te zbirke se sicer zavedamo, da naše tedanje pesmi niso bile same po sebi nič novega. In da smo si na jasnem, tudi domišljali si nismo, da prinašamo kaj posebno novega. Hoteli smo samo pisati pesmi, ki so nam bile po srcu in duhu, pisati lepe pesmi, ki bodo všeč tudi drugim. Za oznako časa so jih naredili drugi. Tako kot so na primer Francozi v zelo podobnih okoliščinah po francoski revoluciji in napoleonskih vojnah iz množice podobnih poetov izbrali za začetnika francoske romantike Alphonsa de Lamartina. Tudi ta ni v francosko poezijo prinesel popolnoma nič novega, pa je vendar postal eden velikih francoskih in evropskih pesnikov: ni bil sicer »nov«, ampak pisal je lepe pesmi. In podobno lahko rečemo, z lastno hvalo in brez nje, da je večina pesmi iz *Pesmi štirih* človeško toplih in lepih, to se pravi, da imajo tiste pesniške lastnosti, ki jim sicer jemljejo renome kakšne umetniške šole, po drugi strani pa jim dajejo nadčasovno neposrednost in toplino, ki najdeta pot do človeške intime, ne glede na čas in kraj. Da je to res, nam to še danes po petdesetih letih potrjuje odzivnost poslušalcev na literarnih nastopih. Ob naših recitacijah so marsikdaj najlepše sprejete prav pesmi iz *Pesmi štirih*.

Druga perutnička iz pahljače tvojega vprašanja se že nekako na polovici prekriva s tretjo, tako da ni jasno, kaj je vprašanje in kaj je nadaljnja napotitev misli. Zato samo kratek komentar k prvemu delu. Ne proslavljamo se sami, temveč se proslavljamo sami zato, ker nas hočejo proslavljati drugi. *Pesmi štirih* so doživele skupaj z izvirnikom štiri natise. Za vse so nas nagovarjali drugi, namreč založbe. Nismo mi ponujali, ampak so nam drugi ponujali možnosti ponatisov. Dvajset let smo se temu celo upirali. Ob desetletnici nismo izdali ponatisa, čeprav bi ga lahko. Tudi ob dvajsetletnici ne, ko smo prav tako imeli ponudbo. Tudi ob trideseti ne. Šele ob 35-letnici smo izdali prvi ponatis. Tega je res dal na program Tone Pavček, tedanji glavni urednik Cankarjeve založbe, toda izdal ga je predvsem zaradi takšnih in drugačnih interesov Cankarjeve založbe. Če bi ostalo pri tej izdaji, bi njemu in nam morda res še kdo lahko kaj očital ali vsaj oporekal, toda pet let zatem je zaradi uspeha prejšnje prodaje drugi ponatis ponudila založba Mihelač, ki je s tem izničila vse morebitne očitke. In te je pregnala zatem še Cankarjeva založba, ki je čez pet let, ko tam že ni bilo več Toneta Pavčka, poskrbela še za tretji ponatis. In da bo mera polna, ponudbo imamo tudi že za petdesetletnico knjige, ki bo tudi izšla, če bomo le še vsi štirje živi. (Morda pa tudi, če ne bomo.) Kar se pa slavljenja tiče, pa to: normalno je (in nekatere založbe to celo pogodbeno zahtevajo), da avtorji sodelujejo pri predstavitvah izdanih del, saj jim to izboljša prodajo. Zato smo seveda nastopali tudi mi. In moram reči, da uspešno, kajti vseh šest tisoč izvodov je bilo praktično razprodanih.

In še k tretjemu peresu pahljače, k vprašanju naše štirisedminske plejade. Ni mi jasno, kaj naj pravzaprav na to odgovorim. Najprej to, da smo si seveda bili na osebni ravni enkrat bliže in kdaj pa kdaj bolj vsaksebi. Takoj pa bi rad poudaril, da nikdar ne preveč. Življenje pač vsakogar posebej peha sem in tja in tako je nujno, da svojo navezanost do okolice spreminja glede na svoje družinske, službene in družbene obveznosti. Zato je tudi naše drugovanje seveda nihalo, zlasti še med vojaščino, ko se vsaj kakšna tri leta skoraj nismo niti enkrat videli vsi skupaj. Tako sem na primer jaz povsem »izpadel« iz dogajanja ob zatiranju starih in ustanavljanju novih revij sredi petdesetih let, ker sem bil takrat pri vojaki. Bolj kot osebno smo se razhajali in včasih tudi spet malo zblíževali na umetniški ravni (izhodišča, vsebine, motivi, slogi, oblika itd.). A vse to je razvidno iz hkratne primerjave našega družbenega delovanja in naših stvaritev. Mislim pa, da nam je vse do danes vendarle ostalo nekaj skupnih potez: izpovednost, izrazna jasnost, oblikovna skrb, povsem enak pogled na prevajanje poezije in še kaj.

VURNIK: V prejšnjem vprašanju sem pravzaprav želel usmeriti tvojo samozaskavo na biografsko komponento; takrat, leta 1953, si bil še študent. V komparativnem in slavističnem seminarju si bil zvezda. Kaj je študij svetovne literature (če kot taka sploh obstaja) prispeval k tvoji pesniški rasti, saj se

mi zdi, da si se že s svojimi prvimi pesmimi uveljavil kot izoblikovan poet, ki je pozneje pač poglobljal spoznanja o svetu in človeški naravi glede na dogajanja v času, pri odpiranju v svet, pri globalizaciji vednosti, kot se temu reče?

MENART: Že prej sem povedal, da sem si po sili vojnih razmer pogled na pisanje poezije (in deloma tudi na ustvarjalnost v drugih umetniških zvrsteh) izoblikoval sam z branjem poezije in z lastnim pisanjem pesmi (za druge umetnostne zvrsti pa s poslušanjem in opazovanjem, to se pravi brez uglednih učiteljev in brez preučevanja teoretičnih razprav). A pri tem je šlo v glavnem za načelno stališče do poezije. Da pa sem v javnost stopil že kot sorazmerno izdelan pesnik, pa ima zasluge predvsem moj mladostni (in še sedanji) prijatelj Mile Korun, zdajšnji zelo cenjeni gledališki režiser in profesor na AGRFT. Ker sva v otroški dobi nekaj let stanovala v isti hiši, sva tudi še pozneje v poznodijaških in zgodnještudentovskih letih veliko drugovala in razpravljala o umetnosti. Če pustim vse drugo ob strani, naj v tej zvezi povem vsaj to, da sem mu nosil v oceno svoje verze, on pa jih je neusmiljeno kritiziral zmerom znova in znova, naj sem jih še tako popravljaj po njegovih razčlembah in pripombah. Ta neusmiljeni poetski dril me je obvaroval pred tem, da bi svoje pesmi bolj ali manj nasilno spravil v tisk. In tako sem začel (glede na svoje že večletno pesnikovanje) objavljati sorazmerno pozno, ko sem duhovno in oblikovalno dosegel že upoštevanja vreden nivo. Zato, kolega France, tudi po mojem prav ugotavljaš, da sem bil na univerzi v bistvu že izoblikovan poet, in me upravičeno sprašuješ, kaj mi je kot pesniku dal študij svetovne literature. Kar se samega pisanja poezije tiče, komaj kaj. Drugače pa mi je ta študij odprl razgled po tuji poeziji in še zlasti po tisti, ki je najbolj ustrezala moji dotlej z lastnim trudom pridobljeni predstavi, kaj je dobra, prava poezija: izvrstna predavanja prof. dr. Antona Ocvirka so v tistih nekaj letih namreč obsegala evropsko literarno obdobje od predromantike ter realizma in naturalizma do nove romantike in simbolizma. Literarna teorija pa mi je zlasti na področju prozodije učeno razložila tisto, kar sem praktično že kar dobro znal, tako da sem poslej lahko bral tudi učene razprave o poeziji, ne samo »surovin« za te razprave, to je, proučevanih pesmi samih. Na splošno pa lahko rečem, da sem z univerze odšel s hudim kompleksom, da sem popoln literarni tepec, in z gnusobnim odporom do obiskovanja univerzitetne knjižnice, kjer smo imeli predavanja in seminarje. Na srečo pa sem odšel tudi s »pildkom«, ki je bil za svet dokazilo, da spadam med intelektualce, in sem zato zmerom zlahka dobil zaposlitev.

VURNIK: Vprašanje moram še enkrat utemeljiti s tvojimi biografskimi podatki, ki jih navaja vsak leksikon, da si se namreč zaposlil kot dramaturg pri Triglav filmu, za kar te študij komparativistike prav gotovo ni usposobil; da si nadaljeval »službo« kot televizijski dramski urednik, zatem dramaturg in

slednjič prevajalec za tekoče potrebe; da si bil vmes nekaj časa tudi svobodnjak in da si nazadnje delal pri Mladinski knjigi kot programski vodja knjižnega kluba Svet knjige. Bi, prosim, nekoliko natančneje osvetlil ta delovna področja. Naj te spomnim, da si pisal tudi scenarije za lutkovne filme (Klativitez!). Kako je vse to potekalo?

MENART: O vseh teh vprašanih bom spregovoril v drugem delu svojih predvidenih spominov, saj so to tri področja, ki so tako pomembna in široka, da vsekakor zaslužijo širšo obravnavo in tudi moj komentar, a tule res ni toliko prostora. Zato na tvoje vprašanje samo faktografsko in čim bolj na kratko.

Pri filmu sem bil 6 let, v svobodnem poklicu 4 leta, na TV (skupaj) 12 let in pri Svetu knjige 11 let. Povsod sem delal skrbno in po svoji vesti.

Pri filmu sem bil 4 zadnja leta (programski in upravni) vodja lutkovnega oddelka. To se pravi, da sem skrbel za vse: od ustanavljanja ateljejev do pridobivanja in predelave scenarijev, pa od »organiziranja« tehnike in orodja do nabavljanja barv in žebeljev in drugih materialov, kajti vse, kar smo potrebovali, smo morali izdelati sami, saj se v tistih gospodarskih razmerah kupiti ni dalo skoraj ničesar. V tem času smo posneli nad 20 kratkih lutkovnih filmov; za osem od njih sem tudi scenarije napisal sam (dva skupaj s Toneom Pavčkom), en film pa sem poleg vsega tudi režiral. Poleg tega sem napisal devet spremnih besedil h kratkim dokumentarnim filmom (tri v verzih); od teh zadnjih je dobil *Requiem* (avtor in režiser Dušan Povh) prvo nagrado za spremno besedilo na jugoslovanskem filmskem festivalu tistega leta.

Na Televiziji sem bil sprva dve leti urednik dramskega oddelka, zatem pa osem let dramaturg, v kar so me degradirali zaradi nekega politično neoportunega epigrama. Najprej sem skupaj s Sašo Vugo postavil na noge dramski oddelek, ki je bil dotlej šele v prvih zametkih, pozneje, ko je organizacija stekla, pa smo (samo 7 ljudi) posneli letno 15 dram in 6 enot nadaljevank (včasih pa še več), da prenosov iz gledališč, tujih dram in tujih nadaljevank (po eno od vsega naštetega vsak teden) sploh ne štejem. Tedaj, »v zlati dobi« slovenske TV-dramatike je bil vodja umetniškega programa Tone Pavček, dramski oddelek pa sem kljub degradaciji vodil jaz. Ko so čez čas »odžagali« Pavčka in še Fritza, sem se še sam prostovoljno odžagal med prevajalce podnapisov in v treh letih prevedel kakih 100 (v poprečju) enournih oddaj, polovico samo s trakov, to je, brez pisanega besedila. V prevajalskem oddelku je bila šefinja Ani Bitenčeva, ki je še danes ne morem prehvaliti. Sploh sem se med prevajalci – to delovno živino tedanje precej politično lenuharske televizije – zelo dobro počutil. A na kratke časovne roke vezano delo me je uničevalo. Zato sem prostovoljno odšel drugam.

Pri Svetu knjige sem skupaj s kolegi kot odgovorni urednik izbiral klubski program iz vse slovenske proizvodnje, ki mi je hotela biti na voljo. Vsako leto smo razposlali od petsto do sedemsto tisoč knjig. Ker je bila moja

sodelavka, gospa Majda Saje, nadvse skrbna in izvrstna delavka, s katalogom kluba (že takrat povsem barvni reklamni tromesečnik) nisem imel praktično nobenega posla, zato sem poleg izbiralskega in organizatorskega dela prostovoljno skrbel za izdajanje posebnih darilnih tiskov Sveta knjige ter za serijo štirih kriminalk in štirih kavbojk letno. Vse te knjige sem sam skrbno lektoriral »po službeni dolžnosti«, torej brez posebnega plačila.

Skratka, v vseh službah sem zmerom pošteno opravljal svoje delo in kljub tedanjim družbenim razmeram, ki bi mi to omogočale, nisem nikdar bil zajedavec. Pisal sem ob sobotah, nedeljah in ponoči. Res pa so vse službe bile normirane po delovnih obveznostih, ne po urah, tako da sem si s pospešenim delom lahko pridobil tudi kakšne dodatne ure ali celo dneve za svoje pisanje.

VURNIK: Zanimiva se mi zdi tvoja pozicija v slovenski družbi, če naj bom malo patetičen: nobenih večjih vodilnih položajev nisi nikoli imel (se pote goval zanje), bil si le tajnik, podpredsednik in predsednik Društva slovenskih pisateljev (če me spomin ne vara, si bil ti tisti, ki si preimenoval Društvo slovenskih književnikov v »pisateljev«), v politiki nisi bil aktiven (ne poznam sicer tvoje aktivnosti v Zvezi komunistov), toda s svojimi intervencijami v javnosti si imel velik vpliv zlasti s spisom *Le-ta mi županil ne bo!* nekje sredi osemdesetih let, ki je pomenil iniciacijo javnega mišljenja v korist slovenskega osamosvajanja, če naj bo formulacija lakonična v kontekstu pozitivnega izida. To razmerje, med pozicijo, ki jo ima posameznik, in učinkovanjem njegovih idej v javnosti, se mi kaže v tvojem primeru izjemno. Bi hotel komentirati ta pojav s svojega zornega in zlasti izkušenskega kota?

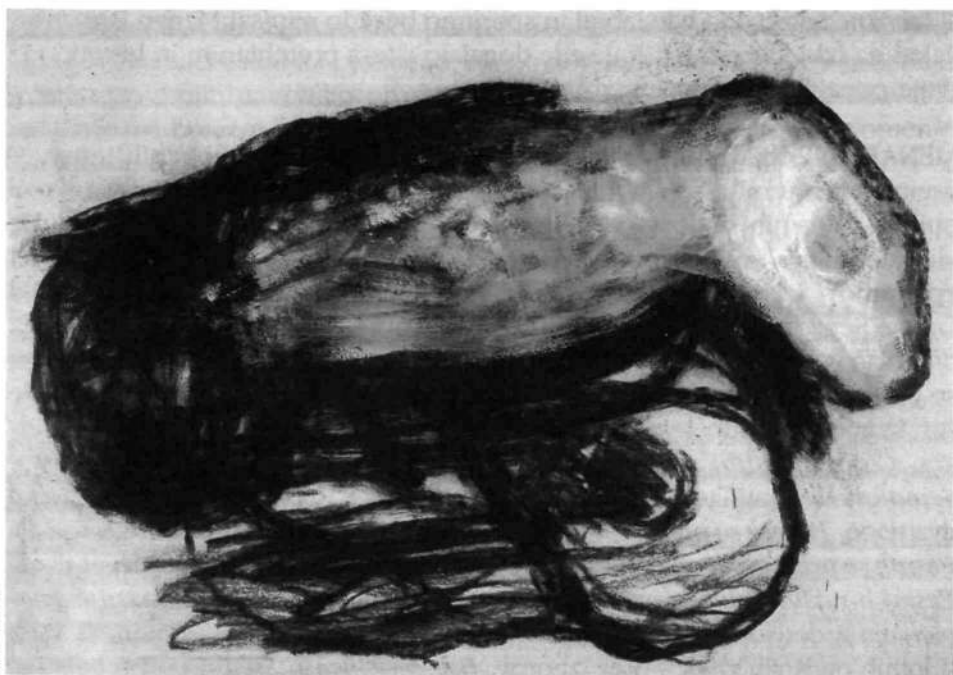
MENART: Najprej te moram *prvič* popraviti. Preimenovanje društva je iz nacionalnih razlogov predlagal in izsilil Matej Bor. Jaz sem bil proti, z argumentom, da je beseda »pisatelj« danes že preozka, saj pomeni pisatelja proze, v društvu pa so še pesniki, dramatik, esejisti, kritiki, literarni zgodovinarji. Čez leta mi je Bor v nekem pogovoru priznal, da ni imel prav.

Druga pomanjkljivost tvojega vprašanja je moja aktivnost v Zvezi komunistov. Dejstvo je namreč, da nikdar nisem bil njen član. Mimogrede pri tem še tole: mislim, da je tudi do mojega največjega upravopolitičnega družbenega uspeha, s čimer mislim na svoje dveletno dramsko urednikovanje na TV Ljubljana, prišlo po nepazljivosti političnih dejavnikov na televiziji. Vse se mi tako zdi, da se jim je samo po sebi zdelo jasno, da sem kot predsednik društva tudi partijec, kot so bili pred mano vsi, razen Mire Miheličeve. No, svojo zmoto, če je bila, so potem ob prvi priložnosti, kot sem že rekel, promptno popravili.

Tretje, kar bi pripomnil, bi bilo to, da sem vsaj po moji vednosti zelo opazen, sploh največji kulturnopolitični vpliv dosegel v letu 1983 s člankom *Skupna programska jedra in slovenstvo*, in mislim, da se tvoje nadaljnje

besedilo lahko povsem pravilno nanaša na ta moj članek. Članek, ki ga navajaš, pa je izšel tri leta pozneje, ko so bili medrepubliški nesporazumi že v polnem teku in slovenska javnost že narodnostno precej opredeljeno na elektrena. Seveda pa ne morem ukazovati, kaj naj bi najbolj ostalo v spominu tebi. Človek si pač nekatere zadeve zapomni, drugih pa ne.

Tvoje čudenje nad tem, da sem brez pomembnejše družbene pozicije vsaj v zadnjem desetletju pred osamosvojitvijo imel vendar nekaj političnega vpliva na narodnostnem področju, pa bi skušal pojasniti takole: Politika v standardnem pomenu besede me ni nikdar prav posebno zanimala; zmerom sem jo imel za nujno zlo, v smislu: nekdo pač mora voditi državo, da lahko življenje družbe in s tem seveda tudi posameznika sploh poteka. Naj jo torej vodijo tisti, ki to hočejo in morda tudi znajo. Če vstopiš v politiko, ji moraš posvetiti vse moči, to zahtevata od tebe moralna obveznost do soljudi, pa tudi potreba, celo nuja, če hočeš kam priti. Dvema gospodarjema pa se ne dá služiti, to je star pregovor, ki prav gotovo drži, kajti če ne bi, bi ga bili prav gotovo že pozabili. Zato se s politiko nisem nikdar ukvarjal »več kot toliko«, kot pravimo. »Več kot toliko« pa pomeni: da sem se v primerih, ko se je vendar bilo potrebno javno odločiti med več možnostmi, zmerom odločil za tisto, ki se mi je zdela najnaprednejša in najkoristnejša za slovenstvo; ali pa v tej smeri vsaj najmanj nazadnjaška ali najmanj nevarna. Zato sem politiko vsaj s tega stališča vendarle ves čas spremljal. Najprej z drobnimi posegi, o katerih ne bi podrobneje govoril; ko pa je slovenska oblast

Klic teme

začela preveč popuščati centralizmu in naraščajočim poskusom in dejstvom raznarodovanja (jezikovna politika, nekontrolirano priseljevanje, roparski odliv denarja itd.), pa sem se vendar začel oglašati.

In zakaj je moj glas – glede na skromno pozicijo na družbeni lestvici – imel vendarle precej odmeva? Predvsem zato, ker sem bil za svoja stališča zavzet z vsem bistvom. Tega se sicer ne da videti, ampak brez tega notranjega temelja ni pravega uspeha v nobeni dejavnosti. Drugič zato, ker sem znal prisluhniti ljudem, ki so mi prav zato, ker nisem bil visoko na družbeni lestvici, tem bolj zaupali, saj se me niso bali. Tretjič, ker sem kot književnik z nekaj renomeja in s številnimi znanstvi na ustreznih mestih imel lažji dostop do javnih občil. Četrtič, ker sem znal dobro pisati, tako da me je lahko domala vsakdo razumel, in ker sem vsak stavek v svojih člankih nadvse dlakocepsko premislil in poiskal utemeljitve, ki jih ni bilo mogoče izpodbiti. (Vidiš tale »domala«? Sprva ga ni bilo. Pa sem ga vrinil; kajti kako naj bi trdil, da me je lahko prav *vsakdo* razumel? In v pravkar zapisanem stavku, kaj po mojem »ne štima«? Kazalni zaimsek »tale«, kajti beseda »domala« je že preveč oddaljena od besede »tale« in se je zato v bralčevem spominu medtem že napol izgubila. Namesto nje bi moral zapisati »malo prej zapisani 'domala'«. Tako bi tudi napisal, ampak potem bi ostal brez corpora delicti za svoje obrobno pojasnilo).

VURNIK: Z objavami in ponatisi svojih pesniških zbirk in izborov nisi imel problemov, oziroma ti jih založniki niso delali. Kljub temu pa je zadnji izbor – *Izbrane pesmi*, ki jih je izbral in spremno besedo napisal Marjan Brezovar, čakal na izid kar pet let. Kaj se je dogajalo s tem pretehtanim in bistveno iz tvoje poezije zajemajočim izborom?

MENART: Z objavami svojih del res nisem imel nikdar nobenih težav. V vsem življenju mi niso zavrnilo nobenega rokopisa, razen nekega članka za objavo v Pismih bralcev, v Delu, ki mi ga je brez mu in brez najmanjše vljudne čačke vrnil po tajnici gospod Mile Šetinc; še prej pa dveh, treh epigramov, katerih objavo so mi blagohotno v moj prid zavrnilo uredniki Drago Šega, Mitja Mejak in Ciril Zlobec; in zdaj nazadnje ta izbor, ki ga omenjaš v svojem vprašanju. Tudi s ponatisi nisem imel nobenih težav, saj so se moje zbirke zmerom zelo dobro prodajale. *Pesmi štirih* so doživele štiri izdaje v skupno šest tisoč izvodih. *Prva jesen* je izšla v osemsto primerkih. *Časopisni stibi* so imeli naklado tisoč petsto. *Bela pravljica* osemsto. *Semafori* dve nakladi, skupaj štiri tisoč (2 + 2). *Spomenik brez podstavka* dva tisoč. *Pesnik se predstavi* tri natise, skupno sedemnajst tisoč (8 + 6 + 3). *Pesnik se predstavi* v razširjeni izdaji knjižne zbirke *Zlata knjiga* devet tisoč. *Pesmi o naših dneh* osemsto. *Srednjeveške balade* tisoč. *Pod kužnim znamenjem* z dotisom tri tisoč osemsto (1,2 + 2). *Statve življenja*, ponatis vseh celotnih prejšnjih zbirk – brez izborov, *Bele pravljice* in *Srednjeveških balad* –,

skupaj osem tisoč (3 + 3 + 2). *Pesmi* (pri DZS) tisoč. *Menjave* štiri tisoč. *Stihi mojih dni* trideset tisoč. *Srednjeveške pridige in balade* štiri tisoč petsto. (To je edina moja zbirka, od katere je obležalo neprodanih kakih tristo izvodov.) Sedanje *Izbrane pesmi*, ki jih omenjaš, pet tisoč izvodov; naklada je bila prodana v dveh mesecih in nato ponatisnjena v – to mi bodo še povedali, a – najmanj dva tisoč izvodih). Poleg tega pa mi je ta mesec izšla še cede plošča *Pesmi in balade*, na kateri pesmi recitiram sam, balade pa igralci Boris Kralj, Polde Bibič, Pavle Ravnohrib in Ivan Rupnik. Z izdajami mojih pesniških prevodov pa je bilo približno ravno tako kot z zbirkami mojih izvornih pesmi. Naklade so se gibale od najmanj tisoč do največ deset tisoč izvodov, bilo pa je tudi še nekaj ponatisov nekaterih naslovov.

Nežne literarno-kritiško-zgodovinske duše se bodo zgrozile nad to mojo samoreklamo. Ampak napisal sem jo prav namenoma zanje. Nепrestano, že leta in desetletja mi mečejo naprej oznake, kot so »najbolj brani«, »populistični«, »ljudski« pesnik – seveda v podcenjujočem tonu, ne da bi natančno vedeli, s čim imajo opravka. Zdaj bodo vsaj vedeli, da se obme obregujejo nadvse *upravičeno*. Zlasti še, če bodo na stvar pogledali primerjalno (večinoma so študirali primerjalno književnost) in številke pomnožili za Nemčijo s 40, za Francijo s 30, za Rusijo s 75 in tako naprej.

Glede na tvoje vprašanje o predporodni usodi moje zadnje knjige, *Izbrane pesmi*, pa tole. Res bi bila morala iziti že za mojo 65-letnico, in sicer pri založbi ČZP Enotnost. Ob predstavitvi neke knjige mi je direktor omenjene založbe, gospod Marjan Horvat, sam od sebe ponudil, da mi za bližajočo se 65-letnico objavijo obširen izbor pesmi, in to sem z veseljem sprejel. Čeprav sem v bolnišnici čakal na operacijo, sta ob dogovorjenem času moja žena in hčerka po mojih navodilih pripravili rokopis. Urednik Marjan Brezovar je zaradi svoje bolezni kasnil, a med njim in direktorjem je bilo vse domenjeno, da to ni ovira, saj je šlo samo za nekaj strani, ki se lahko natisnejo ob zadnjih korekturah. Domenjeni smo bili tudi za najnižji možni honorar (tako kot je takrat plačevala Sodobnost). Potem pa je začel gospod Horvat nekaj mencati in prelagati, tarnati o višini honorarja, ki naj bi ga vsaj prepolovil, njega pa nikdar nisem mogel dobiti na telefon in tako naprej, saj poznamo takšne reči. (Specialist zanje je bil v zadnjem času gospod Jaro Mihelač.) Sčasoma sem le prišel na sled: mož pač ni dobil subvencije, ker naše slavno Ministrstvo za kulturo ne daje subvencij za ponatise knjig, ki jih ljudje berejo, ampak samo za novotiske, ki jih po možnosti predlaga novorevijaška družčina. S svojim mencanjem mi je gospod Horvat zapravil čas in z njim možnost, da bi knjigo izdal takrat pri kaki drugi založbi. A vse to mi niti ni šlo preveč do živoga. Zares užalil me je samo s tem: ko sem mu sporočil, da razumem njegove težave in da naj mi rokopis vrne, drugo pa da je vse v redu, sem po tednu dni res dobil napol raztrgano rjavo ovojnico z rokopisom, a brez ene same spremne besede. Moram reči, da je bilo zelo vljudno. Zato predlagam, da se spoprijatelji z gospodom Miletom Šetincem in da

skupaj z gospodom Mihelačem, ki je še hujši primer (saj mi kljub vsaj trem intervencijam ni vrnil niti rokopisa *Pesmi o Rolandu*, za katero imam že zdavnaj zapadlo založniško pogodbo), začnejo pisati priročnik »O založniški vljudnosti«. Gospod Mihelač bo zanj sicer prav rad sklenil pogodbo, a ga, žal, ne bo mogel založiti, ker je s takšnim poslovanjem, kot ga je izkazal v mojem primeru, prišel na boben. Lahko pa ga bo, ta naš up, ta naš drugi Schwentner (kot smo upali), prodajal v svoji papirnici.

Kar se pa tiče nadaljnje usode tedanjega mojega rokopisa: Ko se je bližala 25-letnica knjižnega kluba Svet knjige, se je njegovo vodstvo odločilo, da obletnico počasti s kakšno knjigo in da naj bi to bil izbor mojih pesmi (ne da bi vedelo za že obstoječi rokopis). Prav mojih pesmi zato, ker so z njimi imeli dobre prodajne izkušnje iz preteklosti in ker sem bil enajst let programski vodja njihovega kljuba. (Če bi bil slab in osovražen vodja, mi jih »gljih zanalašč« ne bi izdali, tudi če bi kdo to od njih zahteval.) Vodstvo je to idejo posredovalo svoji matici Založbi Mladinska knjiga, ta pa je zadevo sprejela in zaupala njeno izvedbo glavnemu uredniku gospodu Mihi Kovaču, ta pa uredniku gospodu Aleksandru Zornu, ki je poskrbel za njeno uresničitev. Tako mi pri tem pojasnilu preostane samo še to, da rečem: vsem prisrčna hvala, ne nazadnje grafični opremljevalki gospe Metki Juvančič in likovnemu opremljevalcu Juretu Jančiču. In pa, seveda, bralcem, ki so knjigo tako hitro pokupili.

VURNIK: Svojo poetološko usmeritev si uveljavil tudi v antologiji slovenske poezije *Iz roda v rod duh išče pot*, ki je leta 1969 izzvala strokovne kritične odmeve predvsem zaradi širokega upoštevanja pesnikov. Kako bi danes zasnoval takšno antologijo, glede na to, da so se avantgardni in modernistični tokovi razrasli v različne smeri postmodernizmov, napajajoč se zlasti pri Borgesu? Imaš voljo in potrpljenje za spremljanje teh pesniških valov in rodov, ki se oglašajo na pet, sedem let na novo?

MENART: Moja omenjena antologija je izšla v dvanajst tisoč izvodih in je bila razprodana prej, kot so se poleg le literarne razprave. Vsak njen izvod, ki ga opazim v antikvariatu, kupim, ker bi jo marsikdo od mojih znancev, profesorjev, rad imel. Zato mi je gospod Milan Matos, direktor Založbe Mladinska knjiga, že pred leti ponudil, da bi izdali razširjen in po potrebi predelan ponatis. Za ponatis sem bil, za razširjenega pa ne. Zadeva je postala namreč že povsem »neobvladljiva«. Poti poezije so se že tako razšle, da je iz ene nastalo vsaj dvoje zvrsti. Tako kot je, na primer, džez danes že povsem nekaj drugega kot klasična glasba, le da je v glasbenem svetu to že povsem jasno, v pesniškem pa še ne. Moja antologija, ki jo omenjaš, je šla v »popuščanju« do mojih skrajnih, pesniško še sprejemljivih meja. Treba bo torej misliti na to, da bi v prihodnje izdajali antologije za vsako »zvrst« posebej. Poleg bolj ali manj tradicionalističnih, kot je bila moja, tudi take, ki bi se v

celoti zgledovale po almanahih, kot so bili *Pericarežeracirep*, *Katalog 2*, *125 pesmi* in podobni; vendar pa bi si bilo v tem primeru potrebno pri Ministrstvu za kulturo že vnaprej zagotoviti primerno subvencijo za gratis izvode celotne naklade in za darilne nagrade, ki bi jih dobili prostovoljni prejemniki teh antologij.

Kar pa me sprašuješ o Borgesu itd., Borgesa nisem prebral še niti vrstice, kar ni nič hudega, saj ga Shakespeare tudi ni. Pesniško produkcijo pa zadnje čase spet spremljam, zlasti še po revijah. Od vsake pesmi preberem najprej pet do osem verzov, in če pesnik v njih ne zna pritegniti moje pozornosti, grem mimo njega naprej. Haikuje pa, seveda, preberem, ker praviloma ne presežejo moje potrpežljivostne mere. Če pa me pesnik zna privleči, ga seveda z veseljem preberem do konca. A veselja je, žal, bolj malo. Zato se ob branju sodobne poezije zelo pogosto spominjam, kako ganljivo je v mladih časih v moji družbi prepeval pisatelj Peter Božič-Petrček:

Bom vprašal kelnarce,
ki vince točijo,
al' one kaj vedo,
kam je veselje šlo ...

Nakar je imel težave s policijo, ker je bila takrat ta pesem nezakonsko prepovedana kot buditeljica družbenega malodušja. Nič novega pod soncem: težave, kot jih bom imel po tem intervjuju s kritiki, ki so zdaj na oblasti, tudi jaz.

VURNIK: Podpisal si lepo število pesniških prevodov največjega literarnega pomena in vrednosti, predvsem iz angleščine in francoščine, Shakespearjeve *Sonete*, Burnsa, Coleridgea, Byrona, pa Villona, Hugoja, Préverta, de Musseta, de Lamartina, pa dramska besedila ... Si praviloma sam predlagal, koga boš prevzel v prevajalsko obdelavo, ali so te nagovorili uredniki založb? Je imelo to delo spodbudne, inspirativne impulze za tvoje pesniško snovanje?

MENART: Praviloma sem avtorje za prevajanje izbiral sam. A za nekatere so me nagovorili ali nanje opozorili tudi drugi. Shakespearjeve *Sonete* mi je davno tega z vzdihom »O, če bi jih imeli vse!« moralno ukazal prevesti Herbert Grün. K Byronu me je zvelkel Prešeren, neposredno pahnil vanj pa Božidar Pahor. Hugojevo veličino mi je prikazal moj prvotni šef pri filmu in poznejši prijatelj Vladimir Koch. O de Lamartinu sta mi bajala kar dva: na začetku knjižne zbirke *Lirika* njen prvi urednik, prijatelj Lojze Krakar, kako desetletje ali dve zatem pa pesnik Pavel Oblāk. De Musseta sem odkril v nekem predrevolucijskem izvodu zbranih pesmi in prevodov ruskega pesnika Feta, ki jih je moj študentski prijatelj Matej Rode iztaknil v neki kleti. Ob Coleridgea sem se spotaknil sam v antikvariatu, zanj sem plačal toliko kot za vžigalice. Préverta mi je kar po pošti poslal iz Pariza univerzitetni soslusatelj, prijatelj in pisatelj Drago Druškovič, s kratkim pripisom, prevedi mi tole za Naše razglede, saj ti si tako slovenski

Prévert. Tega Préverta je mnogo zatem šel ponovno prevajati Aleš Berger. Nič ne rečem, saj ni moja last, ampak res ni bilo treba. Bolj pogodu bi mi bilo, če bi mene kot slovenskega Préverta prevedel v francoščino. Ne, do osamosvojitve pred izidom sploh nisem delal nobenih pogodb. Izbral sem, prevedel in nato so tiskali. Lahko bi kjer koli. A najpreprosteje je bilo, da sem nesel Pavčku ali Koviču. Tema dvema in še komu sem včasih tudi služil za pripravo, kadar so imeli naložiti kak težek voz. Pavčku sem pomagal deblokirati Bloka. Kovič se je ne dosti pred izdajo zbranih Shakespearjevih del spomnil, da je ta teaterman napisal tudi pesnitev *Venera in Adonis*. Niko Košir mi je poslal S.O.S. dvakrat, za Katalonce in za Provansalce. S Pavčkom sem večkrat reševal ugled Slovenije s priložnostnimi prevodi gostujočih pesnikov. Komaj me je dr. Tone Gabrijelčič dobro nazaj zašil, sem že mašil luknje v Strojanovi angleški antologiji. Da sploh ne omenjam debele tisočnije verzov prevedenih popevk, citatov za romane, napisov na grobove in na en zvon (oh, kak zločin je bil to v tistih dneh! – pa se je Udba naredila gluho, češ da ne sliši iz Borovnice). Skratka, vsaj 51 let sem bil prevajalsko dekle za vse, če ne kar call girl. Vendar »ta boljš sorte«: če je hotela. A kaj, ko lepotice noči ne znajo reči ne.

Na splošno pa moram reči, da sem v prevajanju skoraj zmeraj užival, če se le ni preveč mudilo. Prevajanje namreč že po svoji naravi zahteva popolno razumevanje izvirnika. Zaradi tega lahko rečem, da je to v bistvu tudi najtemeljitejša branje, ki nudi domala vse užitke, ki jih skriva pesem. Takšno »totalno« branje, če naj ga tako poimenujem, po nekih svojih skrivnih poteh seveda nujno vpliva na prevajalčevo lastno ustvarjanje. A dognati, kako, je skoraj nemogoče, če ne gre za očiten plagiat. Kajti enak način izražanja in uporaba istih besed nikakor ne kažeta na vplive prevajanega izvirnika, temveč prav nasprotno: kažeta na to, kaj je prevajalec »posodil« prevajanemu avtorju. Pesnik namreč ne more imeti dveh različnih jezikov, enega za lastno pisanje, drugega za prevajanje. In ker je njegovo lastno pesniško izražanje torej lahko le eno samo, je nujno, da je predvsem avtor *njegov* dolžnik, ne pa obratno. Seveda govorim samo za dobre prevode. Slabih prevajalcev se vsak pameten pesnik boji kot hudič križa. Bolje nič kot slab prevod. To pravim iz lastne bridke izkušnje.

VURNIK: Vem, da spremljaš, kaj in kako se dogaja s tvojo poezijo, in da imaš pregled tudi nad prevodi svojih pesmi v druge jezike. Pred seboj imam izbor tvoje poezije v ruščini, ki ga je uredila in oskrbela Natalija Mihajlovna Korenevskaja, izšel pa je leta 1988 pri založbi Raduga v Moskvi v *pet* tisoč izvodih, kar je za poezijo še neznanega pesnika tudi pri večstomilijonski publiko kar lepa naklada (Janez Menart, *O naših dnjeh. Stih*. Prevod so slovenskoga, Moskva, Raduga 1988). Izbranih in prevedenih je 126 pesmi, se pravi tri več, kot je objavljenih v sedanjih *Izbranih pesmih*. Nekatere so bile že leta 1981 objavljene v antologiji *Dežela in pogum (Zemlja i mužestvo)*, Sovremennaja slovenskaja poezija. Moskva, Progress, 1981). Izid takega

izbora, kot si ga bil deležen v ruščini in ki ga je oskrbela pripadnica naroda, v katerega jeziku je knjiga izšla, ima za pesnika tako imenovanega »majhnega naroda«, in za nacijo tudi, ogromen pomen. V katere jezike so še prevedene tvoje pesmi?

MENART: Najprej še nekaj besed o ruskih prevodih, ki jih omenjaš. Po moji presoji so vsi prevodi povsem dostojni, tri četrtine od njih pa je zelo dobrih in v velikem številu tudi naravnost imenitnih, tu in tam celo boljših od izvirnika, ker je ruski jezik na nekaterih mestih nudil možnost za boljšo izrazitev zaželenega pomena. Nekateri prevajalci so bili celo zelo znani pesniki. Tudi izbor in spremna beseda urednice sta vredna vse pohvale. In vendar je članek o izidu napisal samo Andrej Arko in čez nekaj let še češka lektorica na ljubljanski univerzi. Če ne bi bili takrat v Sovjetski zvezi in pri nas zelo politično brbotajoči časi, bi bilo takšno nekulturno brskiranje prav nerodno za naš narodni ugled. Tako pa je stvar šla na srečo neopazno mimo proti berlinskemu zidu.

Poleg teh ruskih prevodov je precej mojih pesmi prevedenih tudi v številne druge jezike, od njih nekatere tudi po večkrat v isti jezik. V italijanščini, hrvaščini (dvakrat), srbsčini (dvakrat) in makedonščini so mi izšle (drobne) samostojne zbirke. Sicer pa je največ mojih pesmi prevedenih v češčino, angleščino, nemščino in madžarščino. Po nekaj pesmi v španščino, francoščino, poljščino, gruzinščino; po eno do tri pesmi pa v latinščino, esperanto, galicijščino, švedščino, finščino, slovaščino, beloruščino, rusinščino, romunščino, albanščino, turščino in novogrščino. Vsega skupaj nad 450 naslovov v 24 jezikov. Največkrat je prevedena pesem *Croquis*, in sicer v 18 jezikov (v nekatere tudi dvakrat in celo trikrat). Tako zajetna mera prevodov in v toliko jezikov me seveda iskreno veseli. Zavedam pa se, da to ne pomeni kaj dosti. Nihče sicer ni prerok v domovini, ampak samo domovina je tista, ki pesnika lahko resnično potrdi.

VURNIK: Od leta 1983 si član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V tem dobro desetletje in pol trajajočem obdobju se je zlasti v umetniškem razredu zamenjala večina članov, novi člani so v glavnem tvoja generacija. Kako se počutiš v tej družbi in kaj se da storiti za slovenstvo na tej najvišji ravni?

MENART: Članstvo v Akademiji sprejemam kot najvišje formalno kulturniško priznanje, ki me je lahko doletelo, in zato si ga seveda štejem v čast. Nekaterih članov sploh ne poznam, druge na videz, z nekaterimi sem prijatelj, z drugimi smo si tolerantni. Prepiramo se ne. A večinoma si mislimo vsak svoje. Za slovenstvo pa je najpomembnejše to, da Akademija sploh obstaja, da jo Slovenci sploh imamo, pa naj bo že takšna ali drugačna.

VURNIK: Dragi Janez, še eno vprašanje zunaj literarne obsesije, če dovoliš: med prijatelji si znan tudi po tem, da se za svoje zdravje ne le poglabljaš

vase z introspekcijo, marveč da se dokaj intenzivno poučiš o eventualnih boleznih tudi v medicinski literaturi oziroma s pogovori s specialisti. Izkušnja z infarktoma in srčno operacijo, kot si jo opisal na TV, te je pretresla in te prevzela s prerojenim veseljem do življenja. Kako vzdržuješ notranje ravnovesje z zdravjem zdaj, ko si prestopil prag sedmih desetletij življenja in ko se je evforija slavljenja unesla na utečen način življenja?

MENART: Držim se pač zdravniških navodil in se nekoliko pazim, kot pravimo. Na splošno pa živim normalno in zadnje čase tudi zelo sproščeno in z užitkom delavno. Upajmo, da bo tako potrajalo čim dlje.

VURNIK: Ob prebiranju tvoje poezije dobi človek vtis, da si se dokopal do zadnjih spoznanj o človeških rečeh in o svetu tudi v njegovi zgodovinski optiki. Ta spoznanja niso pretirano optimistična, čeprav jim vedno dodaš nekakšen izhod, kot na primer v pesmi *Pregled* (v kateri poveš, kako rentgenski pregled razkriva tisto resnično notranje bistvo, ob katerem te vse mine), kjer nespodbudno spoznanje rešuješ z imperativom:

»Naj misel, / pa čeprav je res, / svetá ne melje! Nikamor to ne vodi, / le v blaznost pelje. / Vse tako bódi, / kot za oči od vekomaj je stalo.«

Si kdaj občutil, da miselna poezija na Slovenskem nima ugodnega terena, čeprav je ta nacija, razen Dolenjcev nemara, zelo razumska?

MENART: Ne bi rekel, da imaš prav. Jaz bi prej trdil prav nasprotno; da naši ljudje v poeziji ne marajo pretirane liričnosti; da imajo radi življenjsko filozofijo in nostalgичno obarvan pogled na svet; in da imajo izjemen smisel za humor. Tej moji zadnji trditvi se boš prav gotovo čudil, ker je o tem zakoreninjeno mnenje prav nasprotno. A lahko mi verjameš: kadar recitiram satirične ali šaljive pesmi, poslušalci kar oživijo; in zasmejijo se zmerom na pravem, predvidenem mestu. To se pravi, da je v njih pravi smisel za humor.

VURNIK: Če ti še kaj leži na duši, pa vprašanja tega niso nakazala, prosim, povej.

MENART: Na duši mi leži le še to, da sem po navodilih urednika predvidel 39 000 tiskovnih znakov in presledkov, zdaj pa jih je, kot kaže računalnik, že šest tisoč več. Zato naj zapišem samo še stari izrek: FINIS CORONAT OPUS!

VURNIK: Hvala, dragi Janez! *Opus coronat poetam!*